

KOLTANSAAMEN NÄÄTÄMÖN MURTEEN JA MERISAAMEN VÄLINEN KOODIEN SEKOITTUMINEN VUONNA 1920¹

Markus Juutinen, Oulun yliopisto, Giellagas-instituutti

Tässä artikkelissa tutkin koltansaamen Näätämön murteen ja pohjoissaamen merisaamen murteen välistä koodien sekoittumista. Tutkimusaineistona käytän kahdelta kaksikieliseltä puhujalta vuonna 1920 Norjan Näätämössä kerättyjä folkloretekstejä. Aineiston kerääjän Eliel Lagercrantzin mukaan osa teksteistä on merisaamea ja osan kieltä hän kuvailee termillä koltansaamen ja merisaamen sekakieli.

Tutkimuksessa selvisi, että tekstit sisältävät kolme erilaista rekisteriä: koltansaame, merisaame sekä rekisteri, jota kutsun koltansaame–merisaame-rekisteriksi. Kaksi ensimmäistä rekisteriä sisältävät lyhyitä koodinupotuksia toisesta kielestä. Koltansaame–merisaame-rekisteri sisältää sekä kielioppia että sanastoa molemmista kielistä. Kutsun tätä kongruentiksi leksikalisatioksi. Koska kielet ovat lähisukukieliä ja jakavat sekä perussanaston että paljon yhteisiä kieliopillisia rakenteita, puhuja voi täyttää kielten yhteiset kieliopilliset rakenteet molempien kielten sanastolla. Lisäksi tutkimuksessa kävi ilmi, että aineisto sisältää sekä äänteellisiä että kieliopillisiä hybridimuotoja. Äänteelliset hybridimuodot sisältävät äänteellisiä piirteitä molemmista kielistä, kun taas kieliopillisissa hybridimuodoissa yhdestä kielestä peräisin olevaa sanaa on taivutettu toisen kielen mukaisesti.

Avainsanat: kielikontaktit, koltansaame, koodien sekoittuminen, pohjoissaame

¹ Artikkelin on kirjoitettu Suomen Kulttuurirahaston apurahan turvin.

Kirjoittajan yhteystiedot:

Markus Juutinen
markus.juutinen@oulu.fi

1 JOHDANTO

Tässä artikkelissa tutkin koodien sekoittumista koltansaamen Näätämön murteen ja pohjoissaamen Etelä-Varangissa puhutun merisaamen murteen välillä. Tutkimusaineistona käytän Eliel Lagercrantzin vuonna 1920

kahdelta kaksikieliseltä kolttasamelaisilta keräämiä tekstejä (Lagercrantz, 1961). Lagercrantz pitää osaa teksteistä merisaamana ja osan kieltä hän kuvailee meri- ja koltansaamen sekamurteeksi (*see- und skoltelappischer Mischdialekt*) (Lagercrantz, 1961, s. 172).

Saamelaiskielet jaetaan tavallisesti kahtia länsi- ja itäsaamelaisiin kieliin (Korhonen, 1981, s. 18–19; Sammallahti 1998, s. 6–7). Pohjoisen Jäämeren rannalla niiden välinen raja kulki länsisaamelaisen pohjoissaamen merisaamelaismurteiden ja itäsaamelaisen koltansaamen nykyisin jo sammuneen Näätämön murteen välillä. Maantieteellisen läheisyyden lisäksi myös nämä kielimuodot ovat suhteellisen lähellä toisiaan. Selvien kontakteista johtuvien samankaltaisuuksien lisäksi merisaamessa tavataan myös eräitä vanhoja itäsaamelle tyypillisiä piirteitä (Korhonen, 1964, s. 60–61). Vaikka Näätämön murre luokitellaan tutkimuskirjallisuudessa koltansaamen pohjoismurteisiin kuuluvaksi omaksi murteekseen (Itkonen, 1958, s. XXXVII; Korhonen, 1981, s. 16; Sammallahti, 1998, s. 30–32), sen erityispiirteitä ja suhdetta muihin saamelaisiin kielimuotoihin on käsitelty tutkimuskirjallisuudessa erittäin vähän. Kattavimman kuvauksen on esittänyt Lagercrantz (1961, s. 172–173, 187–188) julkaisemiensa tekstien yhteydessä, mutta hänenkin kuvauksensa koostuu vain yksittäisistä huomioista keräämiensä tekstien kielestä sekä Näätämön murteen ja Varangin alueen merisaamen eroista. Suurin syy vähäiseen kiinnostukseen Näätämön murretta kohtaan on ilmeisesti ollut se, että sitä pidettiin pohjoissaamen sekaisena ja siksi vähemmän kiinnostavana kuin muita ”puhtaampina” pidettyjä koltansaamen murteita.

Saamelaiskielten kielikontaktitutkimuksissa on keskitytty lähinnä saamelaiskielten ja enemmistökielten välisiin historiallisiin kontakteihin, ja erityisesti lainasanatutkimukseen. Reaaliaikaisia kielikontakteja ei

juurikaan ole tutkittu. Myös saamelaiskielten väliset kielikontaktit ovat jääneet muiden tutkimusaiheiden varjoon. Yksi syy tähän on se, että yksittäisten saamelaiskielten tutkimuksessa tutkimuksen keskiössä ovat olleet kielten keskeisimmät ja suurimmat murteet kielten rajaseuduilla sijaitsevien murteiden jäädessä vähemmälle tarkastelulle.

Tässä tutkimuksessa turvaudun metodologisesti Muyskenin (2000) koodinsekoitumismalliin. Termillä *koodinsekoitus* (code-mixing) tarkoitan yleisellä tasolla tilannetta, jossa kahden kielen sanastoa ja kielioppia esiintyy samassa puhetilanteessa. Se voi tarkoittaa *koodinupotuksia* (insertion), jossa yhden kielen aineksia esiintyy toisen kielen määrittämässä lauseessa, *koodien vuorottelua* (alternation), jossa eri kielten lauseet seuraavat toisiaan vaikuttamatta toisensa kielioppeihin, tai *kongruenttia leksikalisaatiota* (congruent lexicalization), joka tarkoittaa tilannetta, jossa puhuja täyttää eri kielten sanastolla kielten yhteiset kieliopilliset rakenteet. Tutkimusaineistossani esiintyy sekä koodinupotuksia että kongruenttia leksikalisaatiota.

Artikkelin rakenne on seuraava: Luvussa 2 käyn läpi Näätämön ja Etelä-Varangin historiaa erityisesti niiltä osin, jotka liittyvät alueen monikielisyyteen ja kielikontakteihin. Luvussa 3 esittelen käyttämäni aineiston sekä avaan Lagercrantzin informanttien taustoja. Luvussa 4 esittelen käyttämäni metodin sekä teoriataustan. Luvussa 5 esittelen Lagercrantzin keräämien tekstien sisältämää koodien sekoittumista. Esittelen Lagercrantzin informanttien kielellisten reperтуаarien eroavaisuuksia ja niiden sisältämää koodien sekoittumista. Luvussa 6 esittelen teksteissä esiintyviä äänteellisiä ja kieliopillisia hybridimuotoja. Äänteellisellä hybridimuodolla tarkoitan muotoa, jossa on äänteellisiä piirteitä kahdesta kielestä. Kieliopillisella hybridimuodolla tarkoitan

tapausta, jossa yhden kielen sanaa on taivutettu toisen kielen kieliopin mukaan. Luvussa 7 kokoan artikkelin tulokset yhteen. Vaikka koltansaame ja merisaame kuuluvat saamelaiskielten eri haaroihin, kaksikielisten puhujien kielitajussa niiden välinen raja ei ole suuri. Puhujat voivat yhdistellä osaamistaan kieliä eri tavoin, eikä aina ole selvää, mihin kieleen jokin ilmaus kuuluu. Luvussa 8 liitän tämän tutkimuksen laajempaan saamelaiskielten välisten kielikontaktien kuvaan.

2 NÄÄTÄMÖN HISTORIA

1800-luvun alkuun asti Norjan Etelä-Varanki oli lähes yksinomaan saamelaisten asuttama alue. Merisaamelaisten olivat alueen suurin väestöryhmä ja pohjoissaame toimi alueen enemmistökielenä, jota myös monet koltasaamelaiset käyttivät arkikielensä (Wi-

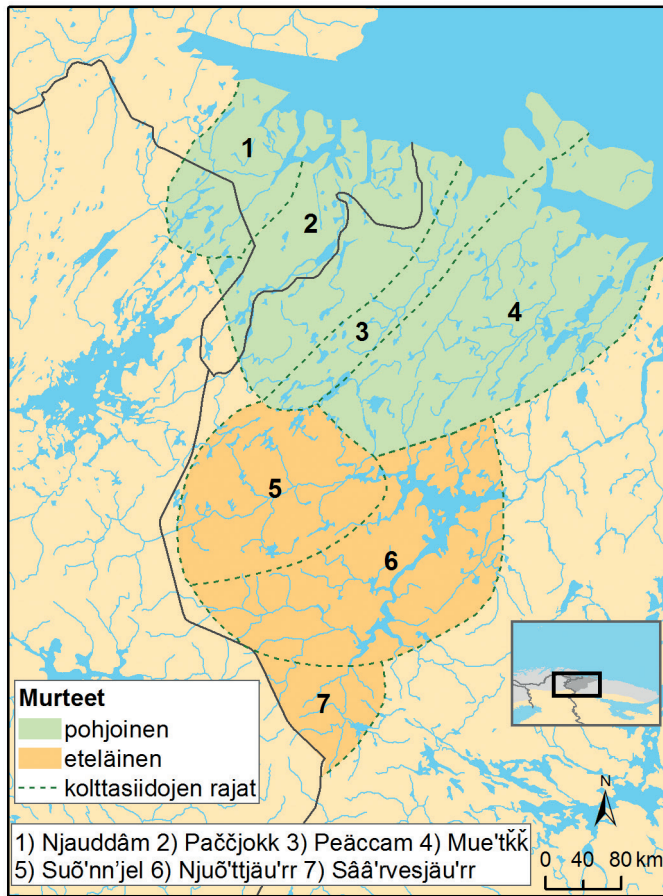
kan, 1995, s. 90–91). Merisaamelaisten lisäksi alueella oli myös paljon pohjoissaamea puhuvia poronhoitajia (Wikan, 1995, s. 186). Suomalaisen 1830-luvulla alkanut Etelä-Varankiin suuntautunut muuttoaalto muutti nopeasti alueen etnistä koostumusta. Suomalaisia muutti paljon esimerkiksi Vesisaareen sekä Näätamöön, joiden lisäksi heitä asettui asumaan myös lännemmäksi Ruijan rannikolle (Lähteenmäki, 2004, s. 384–387; Wikan, 1995, 93–102). Taulukosta 1. käy ilmi, että 1900-luvun alussa pohjoissaamea puhuva väestöryhmä oli reilusti suurin Etelä-Varangin ihmisryhmistä, mutta heidän suhteellinen osuutensa pieneni suomalaisten ja norjalaisten muuton myötä. Tilastosta käy myös ilmi, että koltasaamelaiset olivat koko tarkasteluajan todella pieni väestöryhmä ja esimerkiksi pohjoissaamea puhuneita oli alueella moninkymmenkertainen määrä.

Taulukko 1. Etelä-Varangin väestöryhmien lukumäärä väestönlaskun mukaan (Lunde, 1979, s. 132)

	Suomalaisia		Koltta-saamelaisia		Pohjois-saamelaisia		Norjalaisia		Yht.
Vuosi	Lukumäärä	%	Lukumäärä	%	Lukumäärä	%	Lukumäärä	%	
1855	176	18	24	2	596	60	226	22	998
1890	862	45	18	1	733	38	337	17	1932
1910	900	26	26	1	742	21	1928	54	3570

Näätamön siida (Njauddâm) eli Näätamön koltasaamelaisten yhteisö alueineen, sijaitsi Norjan Etelä-Varangissa sekä Koillis-Inarissa Sevettijärven alueella. Norjan puolella sijaitsema Näätamön kylä (kartta 1) oli 1800-lu-

vun alussa lähes täysin koltasaamelainen, mutta tilanne muuttui nopeasti suomalaisten muuton myötä. (Lähteenmäki, 2004, s. 393–395; Wikan, 1995, s. 99–102, 109–125.)

Kartta 1 Kolttasaamelaiset siidat.

Timo Rantanen. Pohjautuu (Pennanen & Näkkäljärvi, 2000, s. 159).

Taulukko 2. Näätämön kylän väestöryhmien määrä väestönlaskun mukaan (Wikan, 1995, s. 189)

	Kolttasaamelaiset		Merisaamelaiset		Suomalaiset		Karjalaiset		Norjalaiset		Yht.
		%		%		%		%		%	
1845	28	38,4			45	61,6					73
1855	24	25,3			71	74,7					95
1865	12	9,6			92	88,4					104
1875	17	10,1	5	2,9	147	87,0					169
1885	20	9,3	9	4,2	173	80,5	13	6,0			215
1891	21	9,7	7	3,2	179	82,5	8	3,7	2	0,7	217
1900	23	11,3	8	3,9	155	76,5	10	4,9	7	3,5	203

Taulukosta 2. käy ilmi, että suomalaiset olivat enemmistönä Näättämön kylässä jo vuonna 1845 ja heidän määränsä moninkertaistui puolella vuosisadassa. Kolttasaamelaisten suhteellinen määrä puolestaan väheni rajusti absoluuttisen määrän laskiessa vain hiukan.

Vaikka merisaamelaiset olivat suurin ihmisryhmä Etelä-Varangin rannikkoseudulla, heitä asui vain vähän Näättämön kylässä (Wikan, 1995, s. 186). Kolttasaamelaisten ja pohjoissaamelaisten väliset kontaktit tapahtuivat siis pääosin muualla Etelä-Varangin alueella ja ne liittyivät elinkeinojen harjoittamiseen. Väestöryhmien välillä ei ollut seka-avioliittoja, sillä ortodoksiset kolttasaamelaiset menivät naimisiin lähinnä toisten siidojen kolttasaamelaisten kanssa eivätkä luterilaisten merisaamelaisten tai suomalaisten kanssa (Wikan, 1995, s. 192, 198).

3 AINEISTO

Tämän artikkelin tutkimusaineistona käytän Eliel Lagercrantzin vuonna 1920 keräämiä tekstejä (1961), jotka hän keräsi kahdelta kolttasaamelaiselta informantilta. Aineisto on laajuudeltaan noin 32 sivua, sisältäen sekä suomalais-ugrilaisella tarkekirjoituksella kirjoitetut tekstit että niiden saksankieliset käännökset. Aineisto koostuu yhtä lyhyttä omakohtaista muistelmaa lukuun ottamatta puolesta sivusta kahdeksaan sivuun pitkistä folkloreteksteistä. Lagercrantz keräsi samoilta informanteilta myös Näättämön murteen sanastoa saamelaiskielten sanakirjaansa varten (Lagercrantz, 1939).

Oskar Romanoff (1878–1943), jota kutsuttiin suomeksi myös Savan Oskiksi isänsä Savan mukaan, oli yksi harvoista Näättämön kolttasaamelaisista, jotka kävivät koulua ennen kuin Näättämön koulu avattiin. Hän kävi venäläistä luostarikoulua, jota pidettiin Paatsjoen kirkon Boris Glebin yhteydessä.

Koulussa hän oppi useita kieliä mm. venäjää, jota osasi myös kirjoittaa. On oletettavaa, että koulua käydessään hän tutustui myös muiden siidojen kolttasaamelaisiin, mikä puolestaan tuki hänen koltansaamen kielitaitoaan. Romanoff oli ammatiltaan poronhoitaja, mutta toimi 1920-luvulla myös kirkonvanhimpana sekä Näättämön kolttasaamelaisten viimeisenä luottamusmiehenä eli kylänvanhimpana. (Lagercrantz, 1961, 172; Wikan, 1995, s. 198, 267.) Romanoffin käyttämää kieltä Lagercrantz kuvailee koltansaamen ja merisaamen sekamurteeksi (Lagercrantz, 1939, s. 1205). Lagercrantz keräsi Romanoffilta yhden sadun merisaameksi, kaksi koltansaameksi ja lisäksi Näättämön murteen sanastoa.

Toinen Näättämön kolttasaamelainen, jolta Lagercrantz keräsi tekstejä, oli Ondrei- tai Onteri-niminen mies. Lagercrantz ei mainitse hänen sukunimeään, mutta hän oli todennäköisesti Ondre Jakobovitsj Lietoff (n. 1856–1927), joka oli Oskarin serkku. Koska hänen isänsä Jakob Romanovitsj Lietoff (1833–1867) kuoli Ondrein ollessa pieni, Ondrein kasvatti hänen isoisänsä Roman Feodorovitsj Lietoff (s. n. 1795, k. vuosien 1865 ja 1875 välissä). Nuorena Ondrei oli renkinä Oskarin perheessä, ja myöhemmin työskenteli ainakin poronhoitajana, kalastajana sekä halonhakkaajana. Hänen vaimonsa Katharina Vasiliedatter Karpvask, joka syntyi noin vuonna 1857, oli kotoisin Paatsjoelta ja oli mahdollisesti venäläisen kauppiaan tytär (Wikan, 1995, s. 196–197, liite 1.), tosin hänen täytyi olla ainakin koltansaamentaitoinen, sillä Lagercrantz keräsi murteen sanastoa myös häneltä. Lagercrantz keräsi Ondreilta sekä satuja että Näättämön murteen sanastoa. Hän kuvailee Ondrein kieltä koltansaamen ja merisaamen sekamurteeksi, mutta kykeneväksi tarvittaessa esittämään samat sanamuodot molemmilla kielillä, mikä viittaa hänen kykyynsä erottaa lähisukuisia kieliä toisistaan. (Lagercrantz, 1939, s. 1205; 1961,

s. 187–188) Koska Ondrein sukunimestä ei ole varmuutta, kutsun tässä artikkelissa Lagercrantzin informantteja heidän etunimillään Oskariksi ja Ondreiksi.

Kaikkien muiden Näätamöstä kerättyjen koltansaamen aineistojen perusteella Oskarin ja Ondrein idiolekit vaikuttavat edustavan tyypillistä Näätamössä puhuttua koltansaamea. J. A. Friis oli tiettävästi ensimmäinen, joka keräsi aineistoa Näätamön murteesta ja Lagercrantzin lisäksi toistaiseksi ainoa, jonka aineistot on julkaistu. Friis kuvailee keräämänsä sadun (Friis, 1856, s. 108–112) kieltä koltansaamen ja merisaamen sekakieleksi (Friis, 1856, s. II). Friisin ja Lagercrantzin lisäksi Näätamön murretta on tallentanut vain Mikko Korhonen, joka nauhoitti Näätamön murteen viimeisenä puhujana pidetyn Jogar Mikkelsen Ivanowitzin puhetta noin neljä tuntia vuonna 1964. Nauhoituksia säilytetään Oulun yliopiston Saamelaisessa kulttuuriarkistossa. Myös Jogarin idiolektia voi pitää vahvasti merisaamen vaikutteisena.

Tekstien kieleen on syytä suhtautua kriittisesti. 1900-luvun alussa tutkijoilla ei ollut käytössä äänitystekniikkaa, vaan kielenaineokset kirjattiin paperille suoraan puheesta, mistä johtuen aineisto saattaa sisältää virheitä, erityisesti, koska koltansaame oli Lagercrantzille vieras kieli, jota hän keräsi vain muutamia viikkoja. Vaikka ajan hengen mukaisesti kielenaineokset pyrittiin kirjoittamaan muistiin mahdollisimman tarkasti erityisesti äänne- ja muoto-opin osalta, Lagercrantz mitä todennäköisemmin muokasi aineistoa jonkin verran. Aineistosta on todennäköisesti poistettu ainakin kesken jääneitä sanoja sekä luultavasti myös suomen kielen vaikutusta, jota teksteissä ei esiinny ollenkaan. Suomalaiset olivat Näätamön alueella reilusti suurin väestöryhmä, ja myös koltansaamelaiset puhuivat hyvin kolttaa, mihin viittaa myös se, että Lagercrantzin (1950, s. 131) mukaan Näätamön saamelaiset olivat

suomalaistumassa.

4 METODOLOGIA JA TEORIATAUSTA

Monikielisen yhteisön jäsenet saattavat yhdistellä osaamiaan kieliä eri tavoin riippuen kielenkäyttötilanteesta ja tilanteeseen osallistuvien kielitaidosta. Puhujat voivat vaihdella puhetapaansa tilanteen mukaan ja kieliyhteisön puhujien kielelliset repertuaarit voivat erota toisistaan. Esimerkiksi Sarhimaa (1999, s. 231–251) on osoittanut, että hänen tutkimassaan karjalais-venäläisessä-suomalaisessa kielikontaktitilanteessa kaikkien puhujien kielelliseen repertuaariin kuuluu kahdesta kuuteen erilaista karjalaa ja venäjää tai karjalaa ja suomea yhdistelevää koodia. Puhuja saattaa käyttää yhdessä tilanteessa sellaista karjalaa, jossa venäjän vaikutus on pieni, ja toisessa tilanteessa taas sellaista karjalaa, jossa venäjän vaikutus on huomattavasti suurempi. Toisin kuin Sarhimaa (1999), kutsun tässä artikkelissa erilaisia kielenkäyttötapoja erillisiksi *rekistereiksi* enkä *koodeiksi*. Rekisterillä tarkoitan puhujan tilanteessa käyttämää kielenkäyttötapaa, joka sisältää myös siinä mahdollisesti ilmenevän koodinsekoituksen.

Yleisin termi, jolla tutkimuskirjallisuudessa käytetään kahden kielen esiintymisestä samassa tilanteessa, on *koodinvaihto* (code-switching). Sen lisäksi käytetään myös useita muita termejä, kuten *koodin kopiointi* (code-copying) (Johansson, 1998). Terminologian ja tutkimuksen metodologian kirjavuuteen on vaikuttanut muun muassa se, että koodinvaihtoa on tutkittu, mm. psykolingvistiikan, sosiolingvistiikan ja keskusteluntutkimuksen näkökulmista (Kovács, 2009, s. 24, 45).

Tässä artikkelissa nojaudun Muyskenin (2000) kehittämään koodinsekoitusmalliin. Synä on se, että käyttämäni tutkimusaineiston teksteissä koltansaame ja merisaame yhdistyvät eri tavoin. Osasta teks-

teistä voi selvästi määritellä pääkieleksi joko koltansaamen tai merisaamen, mutta osasta on mahdotonta sanoa, kumpi kielistä toimii pääkielenä. Mielestäni Muyskenin koodinsekoitusmalli soveltuu parhaiten tällaisen aineiston analysointiin. Käytän Muyskenin (2000, s. 1, 4) tavoin termiä *koodinsekoitus* (code-mixing) yleisellä tasolla kuvaamaan tilannetta, jossa kahden kielen sanastoa ja kielioppia esiintyy samassa kielenkäyttötilanteessa. Muyskenin mukaan termi *koodinvaihto* (code-switching) soveltuu vain sellaisiin tilanteisiin, joissa eri kielten ainekset seuraavat toisiaan vaikuttamatta toistensa kielioppiin (koodien vuorottelu). Muysken (2000, s. 8–9) jakaa koodinsekoituksen kolmeen osaan: *koodinupotuksiin* (insertion) *koodien vuorotteluun* (alternation) sekä *kongruenttiin leksikalisaatioon* (congruent lexicalization). Näistä tutkimusaineistossani esiintyy koodinupotuksia sekä kongruenttia leksikalisaatiota mutta ei koodien vuorottelua, joka tarkoittaa tilannetta, jossa eri kielistä peräisin olevat ainekset seuraavat toisiaan vaikuttamatta toistensa kielioppeihin. Tällaiset vaihdot asettuvat tavallisesti lauseke- tai lauserajoille.

Koodinupotuksissa lauseen matriisikielen eli pääkielen A määrittämään lausekehykseen upotetaan toisen kielen B aineksia, jotka ovat yleensä sanan tai lausekkeen mittaisia (Myusken, 2000, s. 60–95). Koodinupotukset vastaavat Myers-Scottonin (1993) matriisikielimallassa (matrix language frame model) upotettuja kielisaarekkeita. Kuten monet koodinvaihtotutkijat, pidän koodinupotuksia ja lainasanoja jatkumona. Tässä artikkelissa analyysin kannalta on kuitenkin tärkeää vetää raja niiden välille. Erotan ne toisistaan sanojen levikkien sekä niiden sisältämien äänteellisten ja morfologisten piirteiden perusteella. Mikäli sana on attestoitu vain yhdestä kielestä, pidän sitä siihen kieleen kuuluvana sanana, ellei sen fonologia ja/tai morfologia viittaa muuhun. Mikäli sanan levikki kattaa molemmat kielet,

pidän sanaa siihen kieleen kuuluvana, johon sen fonologia ja/tai morfologia ensisijaisesti viittaavat.

Kongruentti leksikalisaatio tarkoittaa tilannetta, jossa kielille yhteiset kieliopilliset rakenteet täytetään eri kielistä peräisin olevilla kieliopillisilla aineksilla sekä sanastolla. Sen edellytyksenä on, että kontaktoivien kielten kieliopilliset rakenteet vastaavat tarpeeksi suuressa määrin toisiaan, esimerkiksi sanajärjestyksen ja konstruktoiden osalta (Myusken, 2000, s. 122–153). Tällaisessa tilanteessa puheen pääkielen määrittäminen on vaikeaa tai lähes mahdotonta. Esimerkiksi Turusen (1997) mukaan nykyvatjalaisten puheesta on vaikea sanoa, mikä kieli toimii pääkielenä, sillä vatjalaiset käyttävät puheessaan sekaisin vatjaa, inkeroista, viroa, suomea sekä venäjää. Myös kielenpuhujat itse saattavat huomata tämän.

Minul kaik mēb / kerra viron kieli, suomen kieli [naurahtaa] vadjakieli kaik mennē sekasi / kaik mēb. 'Minulla kaikki menee / kerran viron kieli, suomen kieli, vatjan kieli, kaikki menee sekaisin / sekaisin kaikki menee.' (Turunen, 1997, s. 215)

Kongruentti leksikalisaatio esiintyy usein murteen ja yleiskielen tai lähisukukielten välisissä kontakteissa, esim. suomen ja viron välillä (esim. Frick, Grünthal & Praakli, 2018), sillä ne ovat typologisesti riittävän läheisiä ja niillä on tarpeeksi paljon yhteisiä kieliopillisia rakenteita. Typologisesti läheisiä kielimuotoja ovat myös koltansaame ja merisaame, jotka vastaavat pitkälti toisiaan morfologian ja lauseopin tasolla (Miestamo, 2011, s. 140–142). Lähisukukielten lisäksi kongruentti leksikalisaatio voi esiintyä myös typologisesti erilaisten kielten, esimerkiksi venäjän ja ersän kontaktissa (Janurik, 2017), jos kielillä on yhteisiä kieliopillisia konstruktioita. Kongruentti leksikalisaatio voi sisältää myös *sanansisäisiä vaihtoja*, joita kutsun tässä

artikkelissa *äänteellisiksi* sekä *kieliopillisiksi hybridimuodoiksi*. Tällaisia muotoja esiintyy esimerkiksi hollannin ja friisin välisessä kontaktitilanteessa (Myusken, 2000, s. 137).

5 KOODIEN SEKOITTUMINEN AINEISTOSSA

Tässä luvussa esittelen aineistossa esiintyvää koodien sekoittumista. Olen mahdollisuuksien mukaan kirjoittanut kuhunkin kieleen kuuluvat sanat kyseisen kielen nykyortografialla. Merkitsen merisaamen **lihavoinnilla**, koltansaamen *kursivoinnilla* ja hybridimuodot näiden *yhdistelmällä*. Kirjakielen normeista poiketen olen kirjoittanut sanat murteiden mukaisessa muodossa käsitellessäni hybridimuotoja sekä käsitellessäni koodien sekoittumista, mikäli se on analyysin kannalta tarpeen. Koska merisaame ja koltansaame ovat lähisukukieliä ja niiden sanasto, äänneoppi ja muoto-oppi ovat lähellä toisiaan, on toisinaan vaikea sanoa, kumpaan kieleen jokin sananmuoto kuuluu. Osa sanoista on täysin homonyymejä (esim. pronominit *mon* 1SG, *sij* 3PL sekä *leäk* olla.KON) ja osa niin lähellä toisiaan, että niitä on vaikea erottaa (esim. koltansaamen *pä'rnn* 'poika', *muorr'* 'puu' vs. merisaame *bárnni*, *muorra*). Tällaiset sanat olen kirjoittanut koltansaamen nykyortografian mukaisesti ilman kursivointia tai alleviivausta. Aineiston analyysissä olen ottanut huomioon sekä alueella puhutun merisaamen (Lagercrantz, 1929) että Näättämön murteen erityispiirteet. Mikäli aineisto analysoidaan vain muiden koltansaamen murteiden perusteella, aineisto näyttää merisaamelaisemmalta kuin se todellisuudessa onkaan, sillä Näättämön murre jakaa merisaamen kanssa tiettyjä äänne- ja muoto-opillisia piirteitä, jotka erottavat sen muista koltansaamen murteista. Esimerkiksi Näättämön murteessa geminaatta

jj on klusiliutunut, esim. *ledje*² [led'd'e] olla. PTR.3PL (Lagercrantz, 1961, s. 187), mutta muissa koltansaamen murteissa se on säilynyt puolivokaalina (*le'jje*). Tämä pohjoissaamesta levinnyt fonotaktinen piirre esiintyy Näättämön murteessa säännöllisenä.

5.1 Koodien sekoittuminen Oskarin teksteissä

Kuten aineiston esittelyssä totesin, Lagercrantz tallensi Oskarilta yhden tekstin merisaameksi ja kaksi tekstiä koltansaameksi. Hänen merisaamen tekstinsä sisältää vain yksittäisiä koodinupotuksia, joissa merisaamen lauseeseen on upotettu jokin koltansaamen sana. Tavallisin tapaus on partikkeli *še* 'myös' (1). Lagercrantzin (1961, s. 31) tosin huomauttaa, että se on levinnyt koltansaamesta myös Etelä-Varangissa puhuttuun merisaameen. Se ei kuitenkaan ole kielessä yleinen eikä esiinny esimerkiksi Lagercrantzin (1939) saamelaiskielten laajassa sanakirjassa. Tästä syystä sanaa voinee pitää koodinupotuksena koltansaamesta. Selviä koodinupotuksia ovat sananmuodot, joissa etuvokaalin edellä esiintyy palataaliklusili, kuten esimerkissä 2. Muissa koltansaamen murteissa useimmat klusiliit ovat palataalistuneita, kun niitä seuraa tai varhaisemmassa kielen vaiheessa seurasi etuvokaali (ks. tarkemmin Feist, 2015, s. 46–49), mutta Näättämön murteessa tämä piirre esiintyy vain sporadisesti, esim. *ke-ess'e* 'kesä' (Lagercrantz, 1939, §2294), *ķē-ð°ke* 'kivi' (Lagercrantz, 1939, §2237) vrt. Suonikylä *kie'ss*, *ķēä'dgğ*. Joko tämä fonotaktinen piirre ei ole ollut koskaan säännöllinen Näättämön murteessa tai se on alkanut hävitä merisaamen kontaktivaikutuksesta, sillä merisaamessa konsonantit eivät ole palataalistuneita tässä asemassa.

2 Kirjoitan tässä artikkelissa klusiliutuneen geminaatta *jj:n dj*. Konventio on otettu pohjoissaamen nykyortografiasta.

1 kirjakielessä *muõrr*

- (1) **Dat**   **válde**   **ja**   **luite**
 ne   ottaa.PRT.3PL   ja   laskea.PRT.3PL
dan   **nieidda**   **še**   **ráigái.**
 se.AKK   tyttö.AKK   myös   reikä.ILL
 'Ne ottivat ja laskivat myös sen tytön kuoppaan.' (Lagercrantz, 1961, s. 180)

- (2) seämma **sunnje**   **kiávi.**
 sama   3SG.ILL   käydä.PRT.3SG
 'Hänelle kävi samoin.' (Lagercrantz, 1961, s. 175)

Oskarin koltansaamen teksteissä esiintyy melko paljon koodinupotuksia merisaamesta. Uputukset ovat pääsääntöisesti yhden sanan tai lausekkeen mittaisia. Esimerkissä 3 lähtökohtaisesti koltansaamenkieliseen lauseeseen on upotettu merisaamen finiittiverbi sekä

postpositioliaseke. Esimerkissä 4 esiintyy koltansaamenkieliseen lauseeseen upotettu merisaamen verbilauseke sekä hybridimuotoinen demonstratiivipronomini *taz*, jossa koltansaameen viittaa soinnillinen sibilantti (*tōōzz*), ja merisaameen vokaalin laatu (*dasa*).

- (3) De   son   *kooll*   *ooumaž*   *puo'di*   *suu*
 sitten   3SG   kuulla.3SG   mies   tulla.3SG   3SG
luuzz   ja   **dajai:**   *mái'd*   åarak   ton
 luokse   ja   kuulla.3SG   mikä.AKK   tehdä.2SG   2SG
 tä'st?   *Koozz*   son   šádd   čalmmiid   **haga?**
 tämä.3SG   mikä.ILL   3SG   joutua.3SG   silmä.PL.GEN   ilman
 'Sitten hän kuulee, (että) mies tuli hänen luokseen ja sanoi: Mitä teet tässä? [toinen vastaa:]
 Minne hän joutuu ilman silmiä?' (Lagercrantz, 1961, s. 183)

- (4) De   joo'di   nu   *kuu'kk̄*, go   **seavdnjat**
 sitten   kulkea.3SG   niin   kauan   kun   pimeä
boahtegodí.   Ja   son   kaauni
 tulla.INK.PRT.3SG   ja   3SG   löytää.PRT.3SG
 tōn   stuōrr   muōr   ja   *kuärñai*
 se.AKK   suuri.ATTR   puu.AKK   ja   kiivetä.PRT.3SG
taz   ja   *blauwslōövi*   *jiijjáz.*
 se.ILL   ja   siunata.PRT.3SG   REFL.3SG.AKK
 'Sitten kulki niin kauan, että alkoi tulla pimeä. Ja hän löysi sen suuren puun ja kiipesi siihen ja siunasi itsensä.' (Lagercrantz, 1961, s. 183)

Kovács ja Janurik (2018, s. 47–49) ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että monissa kielikontaktitilanteissa kymmentä suurempien numeraalien yhteydessä esiintyy koodinupotuksia enemmistökielestä. Tällainen ten-

denssi esiintyy niin englannin kanssa kontaktissa olevassa suomessa (esim. Kovács, 2001, s. 199) kuin monissa venäjän kanssa kontaktissa olevissa suomalais-ugrilaisissa vähemmistökielissä, kuten ersässä (Janurik, 2017,

s. 116–122), karjalassa (Sarhimaa, 1999, s. 234) sekä kiltinäsaamassa (Pineda, 2008, s. 50–52). Ilmiötä on selitetty kouluopetuksella, sillä esimerkiksi matematiikkaa opetetaan monilla alueilla ainoastaan enemmistökielellä (esim. Janurik, 2017, s. 199; Sarhimaa, 1999, s. 234).

Vaikka tutkimusaineistossani esiintyy pieniä numeraaleja, jotka ovat selvästi koltansaamea, esim. *ōhtt* 'yksi' (Lagercrantz, 1961, s. 182) ja *kue'htt* 'kaksi' (Lagercrantz, 1961, s. 183), kaikki Oskarin koltansaamen teksteissä esiintyvät moniosaiset numeraalit ovat merisaameksi, kuten esimerkkilauseessa 5, vrt. koltansaame *ōtmlo*. Osassa tapauksista numeraalien alkuosaa on vaikea tunnistaa, mahdollisesti pikapuhunnasta johtuvan väärinkirjauksen takia, näin on esimerkkilauseessa 6, vrt. merisaamen genetiivimuodot *oktanuppelogi*, *guoktenuppelogi*; koltansaame

ōtmlo, *kuātmlō*. Myös ainoa Ondrein koltansaame–merisaame-rekisterissä esiintyvä moniosainen numeraali *čiežalogi* 'seitsemänkymmentä' (Lagercrantz, 1961, s. 200) sekä suurin osa yksiosaisista numeraaleista on merisaameksi. Merisaamen numeraalien esiintymistä koltansaamen koodin sisällä ei voida selittää kouluopetuksella, sillä sellaista ei ollut 1900-luvun alussa merisaameksi. Todenäköisenä syynä niiden esiintymiselle pidän sitä, että merisaamelaisia asui Etelä-Varangin alueella kymmeniä kertoja enemmän kuin koltansaamelaisia, mikä pakotti myös koltansaamelaiten käyttämään merisaamen numeraaleja esimerkiksi harjoittaessa kauppaa sekä kalastaessa yhdessä merisaamelaiten kanssa, sillä koltansaamen numeraalit ovat lähes tunnistamattomia merisaamelaisille voimakkaan sisä- ja loppuheittoisuuden takia, esim. merisaame *oktanuppelot* vs. koltansaame *ōtmlo*.

(5) *teäččak*   *gâlgg³*   puä'tted
 kanttori.GEN   täytyä.3SG   tulla
beal   **ovtnuplogi**   *äi'gğ*
 puoli   yksitoista.GEN   aika
 'Kanttorin täytyy tulla puoli yhdentoista aikaan.' (Lagercrantz, 1961, s. 185)

(6) *paapp*   *kaav*   *gâlgg*   puä'tted   **adnuplogi**
 pappi.GEN   vaimo.GEN   täytyä.GEN   tulla   yksitoista.GEN
äi'gğ,   *teäččak*   *kaav*
 aika.GEN   kanttori.GEN   vaimo.GEN
beal   **kuatnuplogi**   *äi'gğ*.
 puoli   yksitoista.GEN   aika
 'Papin vaimon täytyy tulla yhdentoista aikaan, kanttorin vaimon puoli kahdentoista aikaan.'
 (Lagercrantz, 1961, s. 185)

3 Verbi esiintyy koltansaamen kirjakielessä klusiilialukkeettomana *ōlggād*, mutta koltansaamen pohjoismurteissa (*gōlggād*) ja merisaamassa (*galgat*) klusiilialukkeellisena.

Kovács ja Janurik (2018, s. 49) huomauttavat että, tilanteessa, jossa käytetään ainoastaan enemmistökielen numeraaleja, on syytä pohtia, onko kyseessä enemmän numeraalinen lainaaminen kuin koodinupotus. Vaikka numeraalien lainaaminen on huomattavasti harvinaisempaa kuin esimerkiksi substantiivien tai verbien, maailman kielten joukossa on useita tapauksia, joissa myös numeraaleja on lainattu (Matras, 2009, s. 201–203). Lainaminen voi olla tulla kyseeseen myös tässä tapauksessa, mutta täytyy ottaa huomioon, että käyttämäni aineisto on suppea ja sisältää vain muutamia tapauksia, joissa esiintyy kymmentä suurempi numeraali.

5.2 Koodien sekoittuminen Ondrein teksteissä

Lagercrantzin mukaan Ondrein tekstit ovat koltansaamen ja merisaamen sekakieltä, mutta tarkempi tarkastelu osoittaa, että osa

teksteistä (Lagercrantz, 1961 s. 188–194, 202–203) on merisaamea, joka sisältää vain yksittäisiä yhden sanan mittaisia koodinupotuksia koltansaamesta. Koodinupotukset ovat lähinnä yksittäisiä verbimuotoja sellaisista verbeistä, jotka ovat yhteisiä koltansaamelle ja merisaamelle. Tällaisia ovat esimerkiksi esimerkikilauseen 7 *puõ'di*, merisaame (*bođii*), sekä esimerkikilauseen 8 *piázzi*, merisaame (*beasai*). Nähdäkseni nämä eivät aiheuttaneet kommunikaatio-ongelmia merisaamen puhujien kanssa muotojen läheisyyden vuoksi. Nomineja sisältävät koodinupotukset ovat harvinaisempia. Esimerkikilauseessa 9 esiintyy koltansaamen nominista *jokk* yksikön illatiivimuoto *jokke*. Vaikka sanassa ei ole koltansaamelle tyypillistä toisen tavun etisestä vokaalista *e* johtuvaa suprasegmentaalista palatalisaatiota (vrt. *jo'k̄ke*) sanan osoittaa koltansaameksi yksikön illatiivin päätte *-e*, jota vastaava sijapäätte merisaamessa on *-ii* (*johkii*).

- (7) **Okta**   **stállu**   *puõ'di*   **Vearas**
 yksi   staalo   tulla.PRT.3SG   Vesisaari.LOK
rastá   **Givjui.**
 yli   Givju.ILL
 'Yksi staalo tuli Vesisaaresta [meren] yli Givjun saarelle.' (Lagercrantz, 1961, s. 188)

- (8) **Muhto**   **gánda**   *piázzi*   **deike.**
 mutta   poika   päästä.PRT.3SG   tänne
 'Mutta poika pääsi tänne.' (Lagercrantz, 1961, s. 190)

- (9) **go**   **skirvehedje,**   **sáitisoppiin**
 kun   kurvata.PRT.3PL   keihässauva.COM
 časkkii   **juolggi**   **rastá.**
 lyödä.PRT.3SG   jalka.AKK   poikki
jokke   **manaiga.**
 joki.ILL   mennä.PRT.3DUAL
 'Kun he kurvasivat, [poika] löi keihässauvalla [staalon] jalan poikki. [Sitten pojat] menivät jokeen.' (Lagercrantz, 1961, s. 194)

Suuri osa Ondrein teksteistä on sellaisia, joista ei voi sanoa, mikä kieli toimii niiden pääkielenä. Niissä koodi vaihtuu jatkuvasti merisaamen ja koltansaamen välillä, kuten esimerkeissä 10 ja 11. Niitä voi pitää Myuskenin (2000) koodinsekoitusmallin mukaan kongruenttina leksikalisaationa, jossa kieltenpuhuja täyttää kielten yhteiset rakenteet

eri kielten sanastolla ja kieliopillisilla aineksilla. Koltansaamen ja merisaamen välillä ei ole osoitettavissa roolinjakoa, esimerkiksi niin, että yhdestä kielestä olisi peräisin verbintaivutus ja toisesta nominitaivutus, vaan sekä kielioppia että sanastoa on peräisin molemmista kielistä.

(10) De	son	golbma	háve	<i>jeli</i>
sitten	3SG	kolme	kerta.AKK	käydä.PRT.3SG
<i>kiöččmen,</i>		mut	ij	<i>vuáinnam</i>
katsoa.AKT.ESS		mutta	NEG.3SG	nähdä.PARTIS.PRT
ij	maidege.	Mihkkalin	celkki:	mon
NEG.3SG	mitään	Mihkali.KOM	sanoa.PRT.3SG	1 SG
ihhten	áiggum	<i>vue'lgǵed⁴,</i>	<i>jádda</i>	
huomenna	aikoa.1SG	lähteä	huomenna	
áiggum	<i>vue'lgǵed</i>	<i>mááust</i>	(ruoktot).	
aikoa.1SG	lähteä	takaisin	takaisin	

'Sitten hän kolme kertaa kävi katsomassa, mutta ei nähnyt mitään. Mihkalille sanoi: Minä huomenna aion lähteä, huomenna aion lähteä takaisin (takaisin).' (Lagercrantz, 1961, s. 199)

(11) Pä'rn	muhtumin	hoksá	<i>vue'lgǵed</i>
poika	joskus	keksiä.3SG	lähteä
<i>šee'lled</i>	<i>koo'ddid</i>		bivdimen.
pyytää	peura.PL.AKK		pyytää.AKT.ESS

'Poika kerran keksii lähteä pyytämään peuroja pyytämään.' (Lagercrantz, 1961, s. 204)

⁴ Sanassa *vuö-lke⁷* ei muiden koltansaamen murteiden tapaan ole suprasegmentaalista palatalisaatiota, mutta sen ensitavun diftongin jälkiosan labiaalisuus viittaa Näätämön murteeseen, vrt. Näätämön murre *vuö-l'ke⁷* vs. merisaame *vuö-l'kke¹⁴* (Lagercrantz, 1939, §8764).

Esimerkki 10 sisältää äänteellisen hybridimuodon *jeli*, joka sisältää äännepiirteitä molemmista kielistä. Sanassa esiintyy koltansaamen mukaisesti j-proteesi, joka esiintyy alkuperäisen *ē edellä, sekä merisaamen mukainen diftongin oikeneminen *eallit* 'elää, käydä': *elii* 'eli, kävi' (äänteellisistä hybridimuodoista ks. tarkemmin luku 6.1). Turusen (1997, s. 215) vatjalaisinformantin tavoin Ondrei vaikuttaa olevan tietoinen

kaksikielisestä kerronnastaan. Tähän viittaa se, että hän korjaa omaa puhettaan: **ihhten áiggum vue'lgǵed, jádda áiggum vue'lgǵed**. Oletan, ettei esimerkkilauseen 10 sulkujen sisään kirjoitettu *ruoktot* 'takaisin' kuulu kerrontaan, vaan Ondrei käänsi samaa merkitsevän koltansaamen sanan *mááust* Lagercrantzin pyynnöstä merisaameksi. Myös esimerkkilauseet 12 ja 13 sisältävät jatkuvia vaihtoja koltansaamen ja merisaamen välillä.

(12) De	son	<i>pääjjai</i>	nuppi	vuoru.
sitten	3SG	ampua.PRT.3SG	toinen	kerta.AKK
Eai	võl	vuálggam,	<i>á'lddla</i>	
NEG.3PL	vielä	lähteä.PARTIS.PRT	lähelle.KOMP	
<i>tie'rre.</i>		De son	jurddašii,	
laukata.PRT.3PL		sitten 3SG	ajatella.PRT.3SG	
et	bákti	<i>šääjj.</i>	[kappaleraja]	Son
että	kallio	kaikua.3SG		3SG
<i>pääjjai</i>		<i>kuálmad</i>	vuoru.	Goddit
ampua.PRT.3SG		kolme.ORD	kerta.AKK	peura.PL
eai	jäämmam,		<i>aldelabbui</i>	<i>tie'rre.</i>
NEG.3PL	kuolla.PARTIS.PRT		lähelle.KOMP	laukata.PRT.3SG

'Sitten hän ampui toisen kerran (peuroja). Eivät vielä lähteneet, lähemmäs laukkasivat. Sitten hän ajatteli, että kallio kaikuu. Hän ampui kolmannen kerran. Peurat eivät kuolleet, lähemmäs laukkasivat.' (Lagercrantz, 1961, s. 204)

(13) Sij	manne		siidii,	dalle	<i>niedak</i>
3PL	mennä.PRT.3PL		kylä.ILL	silloin	tyttö.PL
ja	<i>neezzan</i>	<i>siõrrmen.</i>		De	sij
ja	nainen.PL	leikkiä.AKT.ESS		sitten	3PL
celkit		muhtumat:	ij	leäk	<i>čuddá,</i>
sanoa.PRT.3PL		joku.PL	NEG.3SG	olla.KON	tsuudi
min	<i>neezzan</i>	leä	<i>siõrrmen!</i>		De
1PL.GEN	nainen.PL	olla.3PL	leikkiä.AKT.ESS		sitten
sij	vuodje	<i>šillju</i>	<i>ooudmõõzzak</i>		ja
3PL	ajaa.PRT.3PL	piha.ILL	edessäoleva.SUP.3PL		ja
buot	vuodje	<i>šillju.</i>			
kaikki	ajaa.PRT.3PL	piha.ILL			

'He menivät kylään, silloin tytöt ja naiset (olivat) leikkimässä. Sitten heistä jotkut sanoivat: Ei ole vainolainen, meidän naiset ovat leikkimässä. Sitten heistä etummaisat ajoivat pihaan ja kaikki ajoivat pihaan.' (Lagercrantz, 1961, s. 195)

Esimerkki 12 sisältää kaksi kertaa adverbien *lähemmäs*. Näistä ensimmäinen on koltansaamen mukainen muoto *áltreä*. Toinen adverbi *áltreäbuj* sisältää merisaamen komparatiivisuffiksin. Kyseistä kyseistä sanavartaloa ei kuitenkaan tavata tässä merkityksessä merisaamessa. Se täytyy siis analysoida kielipilliseksi hybridimuodoksi (ks. lisää 6.2), jossa koltansaamen sanavartaloa on taivutettu merisaamen taivutusopin mukaan. Mahdol-

lisena hybridimuotona voidaan pitää myös verbimuotoa *vuodje*, jossa on merisaamen monikon kolmannen persoonan preteritin tunnus *-e* (*vuodje*), mutta ensitavun diftongi on oientumaton koltansaamen tavoin (*vuejju*).

Kuten esimerkki 13 osoittaa, merisaamen ja koltansaamen morfologiset ainekset vaikuttavat olevan Ondreilla vapaassa vaihtelussa. Tästä esimerkkinä on sekä yksikön illatiivi että monikon nominatiivi. Muodossa *siidii*

on merisaamen mukainen yksikön illatiivin päätte *-ii* ja *sillju* koltansaamen illatiivin päätte⁵. Sekä *niedak* että *neezzan* ovat monikon nominatiiveja, joista ensimmäinen on päätteellinen ja jälkimmäinen päätteeton monikon nominatiivi. Näätämon murteessa monikon nominatiivin tunnus on pääsääntöisesti *-k*. Päätte on lainattu murteeseen merisaamesta (Sammallahti, 1998, s. 31), jossa monikon nominatiivi on säännöllisesti *k*-päätteinen. Muissa koltansaamen murteissa monikon nominatiivi on aina päätteeton. Päätteettömiä monikon nominatiiveja esiintyy harvinaisena myös Näätämon murteessa, kuten esimerkkilauseen 13 muodossa *neezzan*. Muodossa *niedak* koltansaameen viittaa keskuskonsonantiston heikossa asteessa esiintyvä dentaalispiranti *ɖ*, jonka sijalla merisaamessa olisi konsonanttiyhtymä *idd* (*nieiddak*).

5.3 Oskarin ja Ondrein tekstien rekisterit

Sarhimaan (1999) karjalaisten informanttien tavoin myös Oskar ja Ondrei hallitsivat erilaisia rekistereitä, joissa eri kielten ainekset yhdistyvät eri tavoin. Aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että nämä rekisterit ovat vaikiintuneita Oskarin ja Ondrein kielellisiin repertuaareihin, mihin mielestäni viittaa se, ettei rekisteri vaihdu koskaan kesken tekstin. Valitettavasti Lagercrantzin ja informanttien työskentelystä ei ole säilynyt tietoa esimerkiksi siitä, pyysikö Lagercrantz informantejaan esittämään satuja eri kielillä, vai mistä variaatio eri tekstien välillä johtuu.

Aineiston analyysin perusteella voidaan sanoa, että sekä Oskarilla että Ondreilla on kaksi toisistaan eroavaa rekisteriä. Oskarin teksteissä toisen rekisterin pääkieli on merisaame ja toisen koltansaame. Molemmissa rekistereissä on lyhyitä koodinupotuksia toi-

sesta kielestä. Lagercrantz piti Ondrein kieltä koltansaamen ja merisaamen sekakielenä, mutta tarkempi analyysi osoittaa, että hän käytti kahta eri rekisteriä: Merisaamea, joka sisältää yksisanaisia koodinupotuksia koltansaamesta, sekä rekisteriä, jota kutsun koltansaame–merisaame-rekisteriksi. Sitä voidaan pitää kongruenttina leksikalisaationa, sillä se sisältää jatkuvia vaihtoja kielten välillä niin, että sekä sanasto että kieliopilliset morfeemit voivat olla peräisin kummasta kielestä tahansa. Lisäksi se sisältää muita rekistereitä enemmän äänneopillisia sekä kieliopillisiä hybridimuotoja (ks. tarkemmin kappale 5).

Kuten aineiston esittelyssä mainittiin, Oskar osasi saamelaiskielten lisäksi myös venäjää. Oskar ja Ondrei puhuivat luultavasti myös suomea, sillä heidän aikanaan suomalaiset olivat enemmistönä Näätämon kylässä, sekä mahdollisesti myös norjaa, jota tarvittiin kommunikoidessa virkamiesten, opettajien ja luterilaisen papin kanssa. Aineistossa ei esiinny merkkejä muista kielistä kuin koltansaamesta ja merisaamesta. Tämä voi viitata siihen, että Lagercrantz muokkasi jossain määrin keräämiään tekstejä. Tekstien muokkaamiseen tai joidenkin piirteiden poisjättämiseen viittaa myös se, ettei teksteissä esiinny kesken jääneitä sanoja tai toistoa lukuun ottamatta niitä tapauksia, joissa sama muoto toistetaan toisella kielellä.

Oskarin ja Ondrein kielellisten repertuaarien eroja on mahdotonta selittää aineiston avulla. Selitystä voidaan kuitenkin yrittää etsiä heidän kielellisten elämäkertojen eroavaisuuksista. Oskar kävi luostarikoulua, jossa hän todennäköisesti tutustui myös sellaisten siidojen koltansaamelaisiin, joilla koltansaame oli hallitsevana kielenä. Hänellä oli mitä todennäköisemmin myös vahva kielellinen identiteetti, mihin viittaa hänen toimintansa koltansaamelaisten luottamusmiehenä ja koltansaamelaisten identiteetille tärkeän ortodoksisen kirkon kirkonvanhimpana. Nämä

⁵ Näätämon murteessa kirjakiielestä poiketen *-ä*, ks. tarkemmin Sammallahti, 1998, s. 31.

saattoivat osaltaan auttaa häntä pitämään koltansaamea ja merisaamea erossa toisistaan. Tällaisia vahvasta kieli-identiteetistä kertovia seikkoja ei ole säilynyt Ondreista.

6 AINEISTOSSA ESIINTYVÄT HYBRIDIMUODOT

Eri tutkimuksissa on osoitettu, että koodien sekoittumisessa voi esiintyä erilaisia hybridimuotoja, joissa yhdistyvät eri kielten elementit. Niitä esiintyy erityisesti lähisukuisten kielten välillä, kuten suomen ja viron (Praagli, 2009) sekä norjan ja englannin välillä (Grimstad ym., 2014), mutta niitä voi esiintyä myös muiden kielten välillä, esimerkiksi ersän ja venäjän välillä (Janurik, 2017).

Joskus hybridimuodoissa voi esiintyä kaksoismorfologiaa, jossa jokin kieliopillinen ilmiö on koodattu molempien kielten kieliopillisilla morfeemeilla. Tällaista kaksoismorfologiaa voi esiintyä sekä sukukielten, kuten suomen ja viron (Praagli, 2009, s. 130–131; Riionheimo & Frick, 2014), että sellaisten kielten välillä, jotka eivät ole sukukieliä, kuten suomen ja englannin välillä (Kovács, 2009, s. 36) (ks. lisää Kovács & Janurik, 2018, s. 44–46). Käyttämässäni tutkimusaineistossa kaksoismorfologiaa ei kuitenkaan esiinny, mikä voi johtua siitä, että koltansaame ja merisaame ovat niin lähellä muoto-opin ja syntaksin osalta toisiaan, että kieliopilliset rakenteet on yleensä mahdollista korvata morfeemi morfeemilta toisen kielen rakenteiksi.

Sekä Ondrein että Oskarin teksteissä esiintyy jonkin verran sellaisia sananmuotoja, joissa on piirteitä sekä koltansaamesta että merisaamesta. Niitä voi pitää sanansisäisinä vaihtoina. Suurin osa tällaisista hybridimuodoista esiintyy Ondrein koltansaame–merisaame-rekisterin sisällä, mutta yksittäisiä muotoja esiintyy myös muissa rekistereissä. Seuraavassa käsittelem näitä tutkimusaineistossani esiintyviä hybridimuotoja, jotka jaan

kahteen osaan: äänteellisiin hybridimuotoihin, joissa sananmuoto sisältää äänteellisiä piirteitä molemmista kielistä, ja kieliopillisiin hybridimuotoihin, eli tapauksiin, joissa yhden kielen sanaa on taivutettu toisen kielen taivutusopin mukaan.

6.1 Äänteelliset hybridimuodot

Lagercrantzin keräämissä teksteissä esiintyy sananmuotoja, joissa jokin äännepiirre viittaa koltansaameen ja toinen merisaameen. Tällaisista sananmuodoista on mahdotonta sanoa, kumpaan kieleen ne kuuluvat.

Vokaalien väliset sibilantit ovat itäsaamessa, laadullisen astevaihtelun alaisia mutta länsisaamessa eivät (Korhonen, 1981, s. 18). Koltansaamessa soinnittomat sibilantit vaihtelevat heikossa asteessa soinnillisten sibilanttien kanssa, esim. *pōōssād*: *pōōzzam* 'pes-tä: pesen', mutta merisaamessa astevaihtelu näkyy vain sibilantin pituudessa, esim. *bassat*: *basan*. Verbimuodossa *keezi*⁶ vetää.PRT.3SG (Ondrei⁷; Lagercrantz, 1961, s. 200) keskuskonsonantiston heikossa asteessa esiintyy koltansaamen tavoin soinnillinen sibilantti, mutta ensitavun diftongi on oiennut, kuten merisaamessa, esim. *geassit* 'vetää': *gesii* vetää.PRT.3SG. Koltansaamessa ensitavun diftongin oikenemista ei tapahdu, esim. *kie'ssed*: *kie'zzi*.

Ensitavun diftongi on oiennut merisaamen mukaisesti myös verbimuodossa *vuuini* nähdä.PRT.3SG (Ondrei; Lagercrantz, 1961, s. 205), vrt. *oaidnit*: *oinnii*. Sananmuodossa koltansaameen viittaa sananalkuinen pro-teettinen *v*, joka esiintyy koltansaamessa alkuperäisen sananalkuisen **v̥* edellä, esim. *vuei'nne-* < kantasaamen **v̥nē*. Lagercrantz

6 Muista koltansaamen murteista poiketen Näätämön murteessa soinniton sibilantti vaihtelee usein heikossa asteessa soinnillisen yksittäissibilantin kanssa (vrt. Sammallahki, 1998, s. 26).

7 Teksteissä esiintyvien hybridimuotojen yhteydessä olen maininnut kummalta Lagercrantzin informantilta muoto on peräisin.

mainitsee koltansaamea ja merisaamea erottaviksi piirteiksi sananalkuisen proteettisen *v:n* sekä oientumattoman diftongin *uo*, esim. koltansaame *puođi*⁸ tulla.PTR.3SG vs. merisaame *bodii* (Lagercrantz, 1961, s. 172, 173, 188). Lagercrantzin sanakirja-aineistossa esiintyy myös Näätämon murteen oletuksen mukainen muoto *vuoini* (Lagercrantz, 1939, §4548), jossa ensitavun diftongi ei ole oiennut.

Ensitavun diftongin oikeneminen esiintyy myös verbimuodossa *jeli* käydä.PTR.3SG (Ondrei; Lagercrantz, 1961, s. 199), vrt. merisaame *eallit : elii*. Koltansaameen muodossa viittaa sananalkuinen *j*-proteesi, joka esiintyy koltansaamessa alkuperäisen *ē edellä esim. *jie'nn* 'äiti' < kantasaamen *ēnnē. Lagercrantz kirjoittaa tämän olevan yksi koltansaamea ja merisaamea erottava piirre (Lagercrantz, 1961, s. 172). Lagercrantz kirjasi muistiin Näätämon koltansaamesta myös odotuksen mukaisen yksikön kolmannen persoonan preteritimuodon *jieli* (Lagercrantz, 1939, §856), jossa ensitavun diftongi ei ole oiennut.

Merisaamen toisen tavun labiaalisia vokaaleita *u* ja *o* vastaa koltassa *a* (paitsi jos kyseessä on supistumavokaali; katso tarkemmin Sammallahti, 1998, s. 29), esim. merisaame *gorrum* ommella.PRT.PTCP vs. koltansaame *kuärram*. Lagercrantzin koltansaamesta keräämässä aineistossa esiintyvät muodot *nizzun* nainen.PL (Ondrei; Lagercrantz, 1961, s. 191) sekä *nizzunak* nainen.PL (Ondrei; Lagercrantz, 1961, s. 198), joiden vokaalit viittaavat merisaameen (*nissunak*), mutta keskuskonsonantiston soinnillinen sibilantti koltansaameen (*neezzan*). Koltansaamessa kyseisessä sanassa ei ole astevaihtelua, vaan alkuperäinen heikko aste esiintyy kaikissa muodoissa. Lagercrantzin keräämissä teksteissä esiintyy myös koltansaamen muiden murteiden mukainen muoto *neezzan* nainen.PL (Ondrei; Lagercrantz, 1961, s. 195)

8 Näätämon murteen ja muiden koltansaamen murteiden vokalismissa esiintyy eroja. Koltansaamen standardikielellä *puo'đi*.

ja sanakirja-aineistossa löytyy lisäksi *nizzan* 'nainen' : *nissnak* nainen.PL (Lagercrantz, 1939, §4180), jossa muista koltansaamen murteista poiketen esiintyy yksikön nominatiivissa heikko aste ja monikon nominatiivissa vahva aste.

Myös verbimuodon *leäškoi* valaa.PRT.3SG (Ondrei; Lagercrantz, 1961, s. 200) toisen tavun labiaalivokaali viittaa merisaameen, esim. *leaikkui* kaataa nestettä.PTR.3SG, mutta sen keskuskonsonantiston *šk* konsonanttiyhtymä viittaa koltansaameen. Kantasaamen konsonanttiyhtymien *šk *št ja *šn sibilantista on kehittynyt länsisaamessa konsonanttiyhtymä /jh/ (Sammallahti, 1998, s. 6), kuten merisaamen verbissä *leaiku-* 'kaataa nestettä' < kantasaamen *lēšker, mutta itäsaamessa konsonanttiyhtymän sibilantti on säilynyt, kuten koltansaamen verbissä *leäškkad* 'kaataa pois'.

6.2 Kieliopilliset hybridimuodot

Tutkimusaineistossa esiintyy äänteellisten hybridimuotojen lisäksi sellaisia sanamuotoja, joissa yhden kielen sanaa on taivutettu toisen kielen taivutusopin mukaan. Tekstit sisältävät muutamia sellaisia verbimuotoja, joissa koltansaamen verbinvartaloon on liitetty merisaamen duaalin kolmannen persoonan preteritin taivutus pääte *-iga*. Verbimuodon *urččaiğa* juosta.PRT.3DU (Ondrei; Lagercrantz, 1961, s. 197) taustalla on koltansaamen verbi *urččād* 'juosta', jota ei ole attestoitu merisaamesta, minkä myös Lagercrantz (1961, s. 173, 187) mainitsee. Huomionarvoista on se, että verbinvartalo on vahvassa asteessa, vaikka sekä merisaamessa että koltansaamen pohjoismurteissa duaalin preteritimuodoissa sanavartalo on heikossa asteessa, kuten preesensin yksikön ensimmäisen persoonan muodossa *uurčam*, jonka Lagercrantz tallensi Näätämon (Lagercrantz, 1939, §8261). Tässä tapauksessa odottaisi siis muotoa **uurčaiğa.

Verbimuoto *sääraskodijğa* puhua.INK.

PRT.3DU (Oskar; Lagercrantz, 1961, s. 184) on inkoatiivijohdos koltansaamen verbistä *särnnad* 'puhua', jonka todistaa, se että sibilantiaalukuinen inkoatiivijohdin *-skue'tted*⁹ on liittynyt sanavartalon heikkoon asteeseen toisin kuin merisaamessa, jossa parillistavuisilla verbeillä sibilantiton inkoatiivijohdin *-goahtit* liittyy vahvaan vartaloon. Sanan heikossa asteessa esiintyy äännekehitys *rn > r* joka esiintyy, koltansaamen pohjoismurteissa *särnnad* 'puhua' (Itkonen, 1958, s. 475) lisäksi ainakin sanassa *pä'rrnn* 'poika' (Itkonen, 1958, s. 340). Myös Lagercrantz mainitsee tämän koltansaamea ja merisaamea erottavaksi piirteeksi (Lagercrantz, 1961, s. 173, 188). Johdettua koltansaamen verbinvartaloa on taivutettu merisaamen mukaisesti, mihin viittaa duaalin kolmannen persoonan preteritin taivutus-päätteen *-iga* lisäksi diftongin oikeneminen, vrt. *särnnugoahtit : särnnugodüiga*.

Aineistossa esiintyy myös merisaamen verbi, jota on taivutettu koltansaamen taivutusopin mukaisesti. Verbimuodossa *báhtarin* paeta.PRT.3DU (Ondrei; Lagercrantz, 1961, s. 198) merisaamen verbiin *báhtarit* on liittynyt koltansaamen duaalin päätte *-in*. Tätä verbiä ei tavata koltansaamessa. On hyvä huomata, että muoto *báhtarin* voi olla myös merisaamen yksikön ensimmäisen persoonan preteritimuoto. Kyseisessä lausekontekstissa tämä ei kuitenkaan tule kysymykseen.

Nominimuodossa *kuoškkii* koski.ILL (Ondrei; Lagercrantz, 1961, s. 198) koltansaamen substantiiviin *kuoškk* on liittynyt merisaamen yksikön illatiivin päätte *-(i)*. Keskuskonsonantistossa *škk* esiintyvä sibilantti osoittaa, että kyseessä on koltansaamen eikä merisaamen nomini *guoika* (ks. yllä). Huomionarvoista muodossa on se, että ensitavun diftongi ei ole oiennut, kuten merisaamen yksikön illatiivissa *guikii*, vaan se on säilynyt, kuten koltansaa-

messä (*kuošškke*). Lagercrantzin sanakirja aineistossa esiintyy myös muiden koltansaamen murteiden mukainen yksikön illatiivimuoto *kuošškke* (Lagercrantz, 1939, §2870).

Kuten yllä esitellyistä esimerkeistä käy ilmi, koltansaamen ja pohjoisaamen välisiä kieliopillisia hybridimuotoja on muodostettu hyvin erilaisin keinoin. Sanavartalossa voi tapahtua joko koltansaamen tai merisaamen mukaisia morfofonologisia muutoksia tai vartalo voi olla muodossa, joka on vieras molemmille kielille, kuten verbimuodossa *urččaiga* juosta. PRT.3DU. Koska suurin osa hybridimuodoista esiintyy Ondrein koltansaame–merisaame-rekisterissä, tämä vahvistaa yllä esiteltyä päätelmää siitä, että rekisteri sisältää kongruenttia leksikalisatiota eikä koodinupotuksia.

7 TULOKSET

Tässä artikkelissa tarkastelin koltansaamen ja merisaamen välistä koodien sekoittumista teksteissä, jotka Eliel Lagercrantz keräsi vuonna 1920 Norjan Näätamössä kahdelta koltansaamelaiselta, jotka puhuivat sekä koltansaamea että merisaamea.

Vaikka sekä Oskar että Ondrei puhuivat koltansaamea ja merisaamea, heidän kielelliset repertuaarinsa erosivat toisistaan. Oskar puhui merisaamen lisäksi koltansaamea, kun taas Ondrei käytti merisaamen lisäksi rekisteriä, jota kutsun koltansaame–merisaame-rekisteriksi. Teksteissä ei ole havaittavissa muiden kielten vaikutusta, vaikka muiden alueen koltansaamelaisten tavoin he osasivat myös muita kieliä. Ainakin Oskar puhui venäjää, jota hän oli oppinut kirkkokoulussa, ja sekä Oskar että Ondrei puhuivat mitä todennäköisemmin myös suomea sekä mahdollisesti norjaa. Joko he pitivät muut kielet erossa koltansaamesta ja merisaamesta tai Lagercrantz jätti näiden kielten vaikutuksen kirjoittamatta.

Oskarin ja Ondrein puhumassa merisaa-

⁹ Inkoatiivijohdin sisältää tavallisesti suhusibilantin *-skue'tted*.

nessa on vain yksittäisiä koodinupotuksia koltansaamesta. Oskarin puheessa koodinupotukset sisältävät yksittäisiä nominimuotoja sekä partikkelin *še* 'myös'. Ondrein puheessa koodinupotukset ovat hieman yleisempiä kuin Oskarin puheessa. Ne koostuvat enimmäkseen tavallisista verbimuodoista sellaisista verbeistä, jotka ovat yhteisiä koltansaamelle ja merisaamelle, esim. *puó'di*, vrt. merisaame *bodii*. Uskoakseni nämä eivät aiheuttaneet kommunikaatio-ongelmia merisaamen puhujien kanssa muotojen läheisyyden vuoksi.

Oskarin puhuma koltansaame sisältää koodinupotuksia merisaamesta. Ne koostuvat yksittäisistä sanoista tai lausekkeista. Kaikki hänen puhumassa koltansaamessa esiintyvät moniosaiset numeraalit ovat merisaamesta. Aineisto on kuitenkin liian pieni, jotta sen perusteella voisi sanoa, onko kyseessä koodinupotus vai ovatko numeraalit lainattu merisaamesta koltansaameen.

Ondrein puhuma koltansaame–merisaame-rekisterin sisältämää koodien sekoittamista voidaan kutsua kongruentiksi leksikalisaatioksi. Sitä leimaavat jatkuvat vaihdot koltansaamen ja merisaamen välillä, niin että sekä sanasto että kielioppi tulevat molemmista kielistä, minkä mahdollistaa se, että koltansaame ja merisaame ovat tyypologisesti samankaltaisia lähisukukieliä, joiden lauseopilliset ja morfologiset rakenteet vastaavat pitkälti toisiaan. Tällöin on mahdollista korvata yhden kielen morfeemeja toisen kielen morfeemeilla ilman, että kieliopillinen rakenne rikkoutuisi.

Sekä Oskarin että Ondrein teksteissä esiintyy hybridimuotoja, jotka jaan kahteen osaan: äänneopillisiin hybridimuotoihin, jotka sisältävät äännepiirteitä molemmista kielistä, sekä kieliopillisiin hybridimuotoihin, joissa yhden kielen sana on taivutettu toisella kielellä. Tällaiset sanat voivat olla peräisin kummasta kielestä tahansa. Hybridimuodot ovat erityisen yleisiä Ondrein koltansaame–merisaame-rekisterissä.

8 LOPUKSI

Kuten tutkimuksessa kävi ilmi, koltansaamen ja merisaamen välinen kieliraja ei ole ollut erityisen korkea ainakaan Näättämön kieliyhteisössä. Molempia kieliä hallitsevat puhujat ovat yhdistelleet kielellisessä repertuaarissaan olevia kieliä eri tavoin, minkä myötä merisaamesta on myös lainattu koltansaameen niin sanastoa kuin kieliopillisia aineksiakin. Jatkossa koltansaamen ja merisaamen kontakteja olisi syytä tutkia Mikko Korhosen 1960-luvulla tekemien nauhoitusten pohjalta. Tutkimus antaisi lisätietoa sekä kielikontakteista että valottaisi edelleen huonosti kuvatun koltansaamen läntisimmän murteen erityispiirteistä ja suhdetta ympäröiviin kielimuotoihin.

Saamelaiskielet ovat muodostaneet keskiestä skandinaviasta Kuolan niemimaan kärkeen ulottuvan murrejatkumon. Vaikka tämä murrejatkumo on monin paikoin katkennut ja monet ennen monikieliset yhteisöt ovat valtakielistyneet, muuttoliikkeiden myötä on syntynyt myös uusia monikielisiä yhteisöjä. Erityisesti Pohjoismaissa löytyy vielä kieliyhteisöjä, joissa eri saamelaiskieliä käytetään rinnakkain. Esimerkiksi Pohjois-Ruotsissa on kuntia, joissa puhutaan sekä pohjoissaamea että luulajansaamea, ja Suomen puolella Inarin kunnan virallisia kieliä on suomen lisäksi, pohjoissaame, inarinsaame sekä koltansaame. Näissä yhteisöissä eri saamelaiskielten käyttämistä rinnakkain on alettu suosia uudella tavalla. Esimerkiksi YLE Sápmin radio- ja televisiolähetyksissä eri kieliä käytetään niin ohjelmien juontamisessa kuin keskusteluissakin (Aikio-Puoskari, 2016, s. 84–85). Tällainen toiminta luo vähemmistökielille uusia käyttöaloja. Samalla se myös lisää saamelaiskielten välisiä kielikontakteja. On oletettavaa, että myös näissä kontakteissa eri puhujat käyttävät eri tavoin kielellistä repertuaariaan, mutta asiaa olisi syytä tutkia.

KÄYTETYT LYHENTEET

3 kolmas persoona	KOM komitatiivi
AKK akkusatiivi	KOMP komparatiivi
AKT aktiivi	NEG kielto
ATTR attribuutti	ORD järjestysluku
DU duaali	PL monikko
ESS esiivi	PRT preteriti
GEN genetiivi	PARTIS partisiippi
ILL illatiivi	REFL refleksiivipronomini
INK inkoatiivi	SG yksikkö
KON konnegatiivi	SUP superlatiivi

KÄYTETTY AINEISTO

Lagercrantz, E. (1961). *Lappische Volksdichtung V See- und skolte-lappische Texte des südlichen Varangergebiets*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 124. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

LÄHTEET

Aikio-Puoskari, U. (2016). *Gullos sámegiella! Saamen kielten elvyttämisen parhaita käytäntöjä ja kansallisen politiikan linjauksia Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa*. Inari: Sámediggi/Saamen kielen toimisto.

Clyne, M. (1987). Constraints on code switching: How universal are they? *Linguistics*, 25, 739–764.

Feist, T. (2015). *A Grammar of Skolt Saami*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 273. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Frick, M.; Grünthal, R. & Praakli, K. (2018). A linguistic encounter between neighbors and relatives: Reconnecting Estonian and Finnish in terms of contemporary multilingualism. Teoksessa O. Táncoš, M. Kovács, U. Puura (toim.), *Multilingual practices in Finno-Ugric communities*. Uralica Helsingiensia 13, (s. 163–196). Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Friis, J. A. (1856). *Lappiske Sprogprover. En Samling af lappiske Eventyr, Ordsprog og Gaader. Med Ordbog*. Christiania: J. W. Cappelens Forlag.

Grimstad ym. (2014). = Grimstad, M. B., Lohndal, T., Åfarli, T. A.: Language mixing and exo-

keletal theory: A case study of word-internal mixing in American Norwegian. *Nordlyd* Vol 41, No 2, s. 213–237. Tromsø: Utviklet og tilrettelagt av Universitetsbiblioteket i Tromsø.

Itkonen, T. I. (1958). *Koltan- ja kuolanlapin sanakirja. Wörterbuch des Kolta- und Kolalappischen. I–II*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XV. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Janurik, B. (2017). *Erzya–Russian bilingual discourse: A structural analysis of intrasentential code-switching patterns*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem. Tohtorinväitöskirja.

Johansson, L. (1998). Code-copying in Irano-Turkic. *Language Sciences* 20, s. 325–337.

Korhonen, M. (1964). Lapin murteiden keskinäisistä suhteista. *Vuosikirja* 5, s. 49–64. Lapin tutkimusseura.

Korhonen, M. (1981). *Johdatus lapin kielen historiaan*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 370. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kovács, M. (2001). *Code-switching and language shift in Australian Finnish in comparison with Australian Hungarian*. Åbo: Åbo Akademi University Press.

Kovács, M. (2009). Koodinvaihto ja kielioppi. Teoksessa J. Kalliokoski, L. Kotilainen, P. Pahlta (toim.), *Kielet kohtaavat*, (s. 24–49). Tietoliipas 227. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kovács, M.; Janurik, B. (2018). Grammatical and sociolinguistic aspects of code-switching in

- Finno-Ugric languages. Teoksessa O. Táncoš, M. Kovács, U. Puura (toim.), *Multilingual Practices in Finno-Ugric Communities*, (s. 13–76). Uralica Helsingiensia 13. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Lagercrantz, E. (1929). *Sprachlehre des Nordlappischen nach den seelappischen Mundarten*. Oslo: Oslo etnografiske museum.
- Lagercrantz, E. (1939). *Lappischer Wortschatz I-II*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae VI. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Lagercrantz, E. (1950). *Laulava Lappi. Tunturinkävijän ja tutkijan elämyksiä ja mietteitä*. Porvoo: WSOY.
- Lunde, A. (1979). *Sør-Varangers historie*. Vadsø: Sør-Varanger kommune.
- Lähtenmäki, M. (2004). *Kalotin kansaa. Rajankäynnit ja vuorovaikutus Pohjoiskalotilla 1808–1889*. Historiallisia Tutkimuksia 220. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Matras, Y. (2009). *Language contact*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Miestamo, M. (2011). Skolt Saami: A typological profile. *Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja* 93, s. 111–145.
- Muysken, P. (2000). *Bilingual speech. A typology of code-mixing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Myers-Scotton, C. (1993). *Duelling languages: Grammatical structure in codeswitching*. Oxford: Oxford University Press.
- Pennanen, J. & Näkkäläjärvi, K. (2000). Siidastallan: siidoista kyliin: luontosidonnainen saamelaiskulttuuri ja sen muuttuminen. Oulu: Pohjoinen.
- Pineda, D. (2018) “Куэсь не получается с̄амас, р̄ушас полегче” – codeswitching on the Kola Peninsula. *Полярный вестник* 11, s. 47–62.
- Praakli, K. (2009). *Esimese põlvkonna Soome eestlaste kakskeelne keelekasutus ja koodikopeerimine*. Dissertationes philologiae estonicae universitatis tartuensis 24. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Riionheimo, H., Frick, M. (2014). The emergence of Finnish-Estonian bilingual constructions in two contact settings. *Sociolinguistics* 8, No 3 409–447.
- Sammallahti, P. (1998). *Saami languages. An Introduction*. Käräsjoška: Davvi Girji.
- Sarhimaa, A. (1999). *Syntactic transfer, contact-induced change, and the evolution of bilingual mixed codes: Focus on Karelian–Russian language alternation*. Studia Fennica Linguistica 9. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Turunen, M. (1997). Nykyvatjan koodinvaihdosta. *Virttäjä* 101, 208–232.
- Wikan, S. (1995). *Grensebygda Neiden. Møte mellom folkegrupper og kampen om ressursene*. Nordkalott-Forlaget. Sør-Varanger museums forlag.

CODE-MIXING BETWEEN SKOLT SAAMI NEIDEN DIALECT AND SEA SAAMI

Markus Juutinen, University of Oulu, Giellagas-institute

In this paper I study code-mixing between Skolt Saami Neiden dialect and North Saami Sea Saami dialect. The material I use contains texts from two bilingual speakers collected in Neiden Norway in year 1920. The collector Eliel Lagercrantz describes some of the texts as Sea Saami and the others as mixed language of Skolt Saami and Sea Saami.

In the study I found out that the texts contain three different registers: Sea Saami, Skolt Saami, and a register I call as Skolt Saami-Sea Saami. Skolt Saami and Sea Saami registers contain short insertions from other language. The Skolt Saami-Sea Saami register contain both grammar and vocabulary from both languages. I call this as congruent lexicalization which means that a speaker can fill the grammatical structures shared by the languages with the vocabulary of Skolt Saami and North Saami. In the study I also found out that the texts contain hybrid wordforms. Phonetical hybrid forms have phonetical features from both languages. In grammatical hybrid forms a word from one language is conjugated in the other language.

Keywords: code-mixing, language contacts, North Saami, Skolt Saami